

Sygn. akt II Ca 395/13

POSTANOWIENIE

Dnia 3 lipca 2013 roku

Sąd Okręgowy w Lublinie II Wydział Cywilny Odwoławczy

w składzie następującym:

Przewodniczący Sędzia Sądu Okręgowego Elżbieta Żak (spr.)

Sędziowie: Sędzia Sądu Okręgowego Dariusz Iskra

Sędzia Sądu Okręgowego Grzegorz Grymuza

Protokolant: Joanna Malena

po rozpoznaniu w dniu 20 czerwca 2013 roku w Lublinie

na rozprawie

sprawy z wniosku Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo - Kredytowej im. F. S. w G.

z udziałem J. K., Z. K. (1), W. W.

o stwierdzenie nabycia spadku

na skutek apelacji wnioskodawcy

od postanowienia Sądu Rejonowego w Chełmie

z dnia 6 lutego 2013 roku, sygnatura akt II Ns 6454/12

postanawia:

I. oddalić apelację;

II. zasądzić od wnioskodawcy Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo - Kredytowej im. F. S. w G. na rzecz uczestników postępowania J. K., Z. K. (1) i W. W. kwoty po 60 (sześćdziesiąt) złotych dla każdego z nich tytułem zwrotu kosztów postępowania odwoławczego.

Sygn. akt II Ca 395/13

UZASADNIENIE

Sąd Rejonowy w Chełmie w sprawie z wniosku Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo - Kredytowej im. F. S. w G. z udziałem J. K., Z. K. (1), W. W. o stwierdzenie nabycia spadku postanowieniem z dnia 6 lutego 2013r. stwierdził uchylenie się przez uczestników od skutków prawnych niezachowania terminu do złożenia oświadczeń o odrzuceniu spadku po Z. K. (2) (k.67).

W uzasadnieniu postanowienia Sąd Rejonowy podniósł, że we wniosku z dnia 16 lipca 2012 roku wnioskodawca Spółdzielcza Kasa Oszczędnościowo – Kredytowa im. S. w G. wniosła o stwierdzenie, iż spadek po Z. K. (2), zmarłym dnia 20 października 2009 r. na podstawie ustawy nabyły dzieci spadkodawcy: J. K., Z. K. (1) i W. W.. Na rozprawie w dniu 5 września 2012 r. uczestnicy wskazali, że chcą uchylić się od skutków niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku w terminie, oświadczenia pisemnie złożyli w dniu 12 września 2012 r., następnie na rozprawie dniu 6 lutego

2013 r. złożyli oświadczenia do protokołu rozprawy. Jednocześnie na rozprawie w dniu 16 stycznia 2013 r. wyjaśnili, że dowiedzieli się o długi ojca wobec wnioskodawcy dopiero w dacie otrzymania wniosku w niniejszej sprawie, a o fakcie istnienia jakiegokolwiek długu jesienią 2010 r., po czym na rozprawie w dniu 6 lutego 2013 r. sprostowali, że było to we wrześniu 2011 r. Pomimo, że utrzymywali kontakt ze spadkodawcą – nie wiedzieli o żadnych długach ojca, nie przypuszczali, że w spadku coś pozostało, skoro ojciec rozporządził majątkiem za życia, a nic nie wskazywało, że miał długi.

W oparciu o wyjaśnienia i oświadczenia uczestników J. K., Z. K. (1) i W. W., akt zgonu, zapewnienie spadkowe Sąd Rejonowy ustalił następujący stan faktyczny: Prawomocnym nakazem zapłaty w postępowaniu upominawczym z dnia 8 września 2009 r. Sąd Rejonowy w Chemie w sprawie VII Nc 1407/09 zasądził od Z. K. (2) na rzecz Spółdzielczej Kasy Oszczędnościowo – Kredytowej im. F. S. w G. kwotę 1371,43 zł z odsetkami i kosztami procesu tytułem niespłaconej pożyczki zaciągniętej w dniu 25 kwietnia 2008 r. W dniu 20 października 2009 roku zmarł Z. K. (2), który pozostawił troje dzieci: J. K., Z. K. (1) i W. W.. Nie pozostawił testamentu. Dzieci spadkodawcy nie składały oświadczeń w przedmiocie odrzucenia spadku w ciągu 6 miesięcy od otwarcia spadku. O śmierci Z. K. (2) spadkobiercy dowiedzieli się w dacie jego zgonu. Za jego życia utrzymywali kontakt ze spadkodawcą. Z. K. (1) zamieszkiwał w sąsiedztwie Z. K. (2), który mieszkał razem z córką W. W.. J. K., Z. K. (1) i W. W. nie wiedzieli o istnieniu długów ojca. Sytuacja majątkowa Z. K. (2) nie wskazywała zdaniem spadkodawców na potrzebę zaciągania pożyczek. Za życia Z. K. (2) rozporządził całym majątkiem między dziećmi, w ich ocenie nie istniał zatem żaden spadek. Jesienią 2011 roku spadkobiercy dowiedzieli się o istnieniu zadłużenia wobec (...) Bank SA, natomiast z wniosku o stwierdzenie nabycia spadku o długi wobec (...) im. (...) w G.

Wobec tak ustalonego stanu faktycznego Sąd Rejonowy przyjął, że w sprawie niniejszej ma zastosowanie art. 1019 § 2 k.c. w zw. z art. 84 § 1 k.c. Podstawą uchylenia się przez spadkobiercę od skutków prawnych niezłożenia w terminie oświadczenia o przyjęciu lub odrzuceniu spadku może być błąd prawnie doniosły.

Następnie Sąd Rejonowy odniósł się do istoty błędu co do przedmiotu spadku i stwierdził (odwołując się do postanowień Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2011 r. I CSK 85/11 LEX nr 1147725 oraz z dnia 18 marca 2010 r., V CSK 337/09, LEX nr 677786), że o takim błędzie można mówić wtedy, gdy brak wiedzy o rzeczywistym stanie majątku spadkowego nie jest wynikiem braku staranności po stronie spadkobiercy, czy też inaczej, gdy "błąd jest usprawiedliwiony okolicznościami sprawy". Wskazuje się przy tym, że poprzestanie na pozbawionym jakichkolwiek konkretnych podstaw przypuszczeniu dotyczącym stanu majątku spadkowego nie może być uznane za błąd istotny, lecz za lekkomyślność, która nie stanowi podstawy uchylenia się od skutków prawnych oświadczenia (niezłożenia oświadczenia) woli na podstawie przepisów o wadach oświadczenia woli. Sąd Rejonowy podzielił pogląd wyrażony przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 30 czerwca 2005 r. (IV CK 799/09, OSNC 2006/5/94), że takim błędem nie jest niezajomość przedmiotu spadku pozostająca w związku przyczynowym z niedołożeniem przez spadkobiercę należytej staranności w ustalaniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego i podniósł, że w niniejszej sprawie spadkobiercom nie można stawiać zarzutu niedołożenia należytej staranności w ustalaniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego. Jak argumentował Sąd Rejonowy, spadkodawca rozporządził całym majątkiem spadkowym za życia, miał ustabilizowaną sytuację majątkową, nie informował dzieci o istnieniu długów, nie mogły one zatem przypuszczać, że pozostawił jakieś niespłacone zobowiązania. Nie można wymagać - zdaniem Sądu Rejonowego - od spadkobierców, żeby w ramach dochowania należytej staranności w ciągu 6 miesięcy od daty otwarcia spadku występowali do wszelkich instytucji kredytowych czy banków o udzielenie informacji, czy spadkodawca był w nich zadłużony. Przeciwnie, skoro pozostawali w stałym kontakcie z ojcem, który nie informował ich o zaciąganiu pożyczek, nie mogli zakładać, że długi spadkowe istnieją. W ocenie Sądu Rejonowego, nie można zatem przypisać ich zaniechaniu lekkomyślności, czy tym bardziej niedbalstwa.

Jak ustalił Sąd Rejonowy spadkobiercy Z. W. powzięli wiedzę o istnieniu jakiegokolwiek zadłużenia ojca jesienią 2011 r., tym samym złożone przez nich oświadczenia o uchyleniu się od skutków niezłożenia oświadczenia woli o odrzuceniu spadku z września 2012 r., potwierdzone następnie na rozprawie w dniu 6 lutego 2013 r. zostały złożone w ciągu roku od daty dowiedzenia się o błędzie.

Apelację od powyższego postanowienia złożył wnioskodawca. Zaskarżając postanowienie w całości zarzucił: obrazę przepisów prawa materialnego a to art. 1019§ 1, § 2 i § 3 k.c. poprzez jego niewłaściwą interpretację i błędne przyjęcie, że w sprawie niniejszej zachodzi podstawa do zatwierdzenia uchylecia się przez J. K., Z. K. (1) i W. W. od skutków prawnych niezłożenia oświadczenia o odrzuceniu spadku po zmarłym Z. K. (2) w ustawowym terminie.

Wobec podniesionego zarzutu apelujący wnosil o: zmianę zaskarżonego postanowienia i oddalenie wniosku uczestników, wydanie postanowienia zgodnie z wnioskiem o stwierdzenie nabycia spadku i zasądzenie od uczestników solidarnie na rzecz wnioskodawczyni kosztów postępowania , w tym kosztów zastępstwa procesowego za pierwszą i drugą instancję według norm przepisanych (k.82-84).

Odpowiedź na apelację złożyli uczestnicy wnosząc o oddalenie apelacji i zasądzenie od wnioskodawczyni na ich rzecz kosztów postępowania odwoławczego (kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym, k.93-94).

Sąd Okręgowy zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie.

Zdaniem Sądu Okręgowego Sąd pierwszej instancji w sposób prawidłowy ustalił stan faktyczny, jak też przedstawił właściwą interpretację prawną dokonanych w sprawie ustaleń faktycznych.

Bezsporne jest, że spadkobiercy Z. K. (2) nie złożyli oświadczenia o odrzuceniu spadku w ciągu 6 miesięcy od otwarcia spadku. W tym stanie rzeczy, jeżeli ich wolą było odrzucenie spadku po Z. K. (2) mogli uchylić się od skutków prawnych nie zachowania terminu z art.1015 k.c., tylko wtedy gdy do ich biernego zachowania w tym zakresie doszło z powodu wad oświadczenia woli wymienionych w przepisie art. 1019§1k.c. w zw. z art. 1019§ 2k.c. Zgodnie z art.1019§1k.c. przesłankami uchylenia się od skutków wymienionego oświadczenia, także gdy nie zostało ono złożone, jest błąd lub groźba. W art. 1019§1k.c. ustawodawca odsyła do przepisów o wadach oświadczenia woli, czyli art.82-88 k.c. (zaznaczają przy tym, że przy ich stosowaniu należy mieć na względzie wymienione w tym przepisie zmiany). Błąd jako przesłanka uchylenia się od skutków prawnych musi dotyczyć treści oświadczenia spadkobiercy (art.84 §1zd.1k.c.) i mieć charakter błędu istotnego pod względem obiektywnym i subiektywnym (art.84 §2k.c.). Błąd dotyczący treści czynności prawnej jaką jest oświadczenie o odrzuceniu spadku może dotyczyć: (1) błędu co do osoby spadkodawcy; (2) błędu co do tytułu powołania do spadku; (3) błędu co do prawa; (4) błędu co do przedmiotu spadku. Do tego ostatniego przypadku mogą należeć takie sytuacje, kiedy spadkobierca spadek przyjął, ale gdyby znał prawdziwy stan rzeczy, to byłby spadkiem odrzucił lub odwrotnie. Oczywiście błąd może polegać na braku wiedzy o rzeczywistym stanie majątku spadkowego o ile nie jest on wynikiem braku staranności po stronie spadkobiercy (por. na ten temat Janusz Pietrzykowski [w:]. Kodeks cywilny. Komentarz. Księga czwarta – spadki. Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1972, s.1934-1935; Elżbieta Skowrońska. Komentarz do Kodeksu cywilnego. Księga czwarta. Spadki. Wydawnictwo Prawnicze, Warszawa 1995, s.177). Błąd istotny polega zaś na tym, że gdyby spadkobierca miał wyobrażenie o rzeczywistym stanie rzeczy, czyli nie działał pod wpływem błędu, wówczas złożyłby oświadczenie o odrzuceniu spadku o określonej treści.

Spełnienie się tych właśnie okoliczności w sprawie niniejszej było przedmiotem oceny Sąd Okręgowego.

Z uzasadnienia cytowanego zarówno przez Sąd Rejonowy, jak i apelującą, postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 30 czerwca 2005 r.(IV CK 799/04, OSNC 2006 Nr 5, poz. 94) wynika, że nie może być uznana za błąd istotny nieznanostwo przedmiotu spadku, będąca wynikiem niedołożenia należytej staranności w ustaleniu rzeczywistego stanu majątku spadkowego (por. ponadto postanowienie Sądu Najwyższego z dnia18 marca 2010 r., V CSK 337/09, niepubl. i z dnia 1 grudnia 2011 r., I CSK 85/1, niepubl.; z dnia 5 lipca 2012 r., IV CSK 612/11, niepubl.). Poprzestanie na pozbawionym podstaw przypuszczeniu dotyczącym stanu tego majątku jest wyrazem braku należytej staranności, który uniemożliwia uchylenie się od skutków prawnych złożenia albo niezłożenia oświadczenia woli w oparciu o przepisy o wadach oświadczenia woli, jeśli pomiędzy niedołożeniem wymaganej w okolicznościach sprawy dbałości a brakiem rozeznania co do przedmiotu spadku zachodzi zależność przyczynowo - skutkowa. Wobec tego

za błąd istotny spadkobiercy uznać należy brak wiedzy o stanie spadku, mimo podjęcia właściwych i możliwych działań, zmierzających do ustalenia rzeczywistego stanu spadku. Stwierdzenie, że spadkobierca nie dołożył należytej staranności powinno być poprzedzone oceną okoliczności konkretnej sprawy i ustaleniem, jakich aktów staranności można było od niego wymagać. Odnosi się to do sprecyzowanych czynności, które faktycznie i prawnie spadkobierca mógłby podjąć, zmierzając do uzyskania koniecznej wiedzy o spadku. W razie niepodjęcia przez spadkobierców żadnych czynności, wskazane jest określenie, jakich działań, w okolicznościach tej sprawy, prowadzących do pozyskania tej wiedzy o rzeczywistym stanie spadku można było od nich wymagać, które doprowadziłyby do uniknięcia błędu. Sąd Rejonowy stwierdził, że uczestnicy powzięli wiadomość o długu spadkowym wobec L. Banku we wrześniu 2011 r., natomiast o długu spadkodawcy wobec wnioskodawczynie dowiedzieli się dopiero z wniosku.

Podstawą założenia o niedołożeniu należytej staranności powinno być ustalenie, jakich konkretnych starań, w okolicznościach sprawy, można było wymagać od uczestników w celu ustalenia rzeczywistego stanu spadku. Zagadnienie to wymaga rozważania czy spadkobiercy mieli możliwość uzyskania wiedzy o jego rzeczywistym stanie. Spadkodawca nie mieszkał z żadnym z uczestników, mieszkała z nim wnuczka (córka uczestniczki W. W.). Spadkodawca otrzymywał emeryturę, z której się utrzymywał, przeznaczał ją na swoje bieżące potrzeby. Majątek (zabudowaną nieruchomość) przekazał na rzecz syna Z. K. (1). Dzieci utrzymywały ze spadkodawcą kontakty. Jak wynika z nakazu zapłaty z dnia 8 września 2009r. w sprawie VII Nc 1407/09, dołączonego do wniosku (k.9), dług Z. K. (2) wobec wnioskodawczynie wynosił w dacie jego wydania 1 371,43 zł. Spadkodawca zmarł 20 października 2009r., czyli następnego dnia po nadaniu klauzuli wykonalności nakazowi zapłaty(k.9v.). Okoliczności te świadczą o tym, iż wiarygodne jest to, że spadkodawca mógł nie informować dzieci o swoich długach i w ogóle nie rozmawiać z nimi o pożyczkach, które zaciągnął. Kwota zadłużenia (suma kapitału określona w nakazie zapłaty) nie przerastała bowiem jego możliwości finansowych, mógł też przypuszczać, że jest w stanie samodzielnie z emerytury ją spłacić. Oceniając, zatem możliwość dowiedzenia się o długu spadkowym Sąd uwzględnił charakter długu. Ponadto, zwrócił też uwagę na rzeczywistą dostępność uczestników do źródła informacji. Jak wynika z ustalonego stanu faktycznego uczestnicy nie dysponowali żadnymi dokumentami, z których mogliby powziąć wiadomość o długach spadkodawcy. Te okoliczności przemawiają za tym, że w ocenie Sądu Okręgowego wiarygodne są oświadczenia uczestników co do tego, że przed wrześniem 2011 roku nie mieli wiedzy na temat długów spadkodawcy. Nie ma natomiast podstaw do nakładania na spadkobierców obowiązku składania profilaktycznego oświadczenia spadkowego (zapobiegawczego odrzucenia spadku), nawet przy braku pewności, co do stanu spadku, na co wskazał Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 30 czerwca 2005 r., IV CK 799/04 i ten pogląd jest miarodajny również w rozpoznawanej sprawie.

Skoro zatem uczestnicy pierwsze informacje o zadłużeniu spadkodawcy powzięli we wrześniu 2011 r. i we wrześniu (dnia 11 a nie jak mylnie wskazał Sąd Rejonowy „12”) 2012r. złożyli pisemne oświadczenia o odrzuceniu spadku, które następnie potwierdzili, składając je do protokołu na rozprawie w dniu 6 lutego 2013r., to tym samym zostały zachowane przesłanki z art. 1019 §2 w zw. z art. 1019 § 1 pkt 1 i 2 k.c. w zw. z art. 88§ 2 k.c. i w tym stanie rzeczy Sąd pierwszej instancji prawidłowo oświadczenia te zatwierdził (art. 1019 § 3k.c.).

Mając na uwadze powyższe rozważania, należało oddalić apelację na podstawie art. 385 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.

O kosztach postępowania Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art.520§ 2 k.p.c.

*

Z tych wszystkich względów i na podstawie powołanych wyżej przepisów Sąd Okręgowy orzekł jak w postanowieniu.